

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ КВОРУМУ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ

Черненко О. А.,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

У статті розглядаються зміни до законів України «Про акціонерні товариства» та «Про господарські товариства» стосовно зменшення кворуму загальних зборів акціонерних товариств та зборів учасників товариства з обмеженою відповідальністю.

Ключові слова: акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, загальні збори, кворум.

Верховною Радою України законами від 19.03.2015 № 272-VIII та 24.11.2015 № 816-VIII було внесено зміни до ст. 41 Закону України «Про акціонерні товариства» та статті 60 Закону України «Про господарські товариства» стосовно зменшення кворуму загальних зборів акціонерних товариств (далі – АТ) та зборів учасників товариства з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ).

Окремі аспекти, пов'язані з правовим становищем господарських товариств, розглядалися у працях таких вчених, як: О. М. Вінник, О. Р. Кібенко, І. В. Лукач, В. С. Щербина та інших, проте відсутність на сьогодні досліджень щодо кворуму у господарських товариствах, враховуючи внесені зміни до законодавства, зумовлює необхідність розглянути окреслене питання.

Саме тому запропоновану статтю присвячено дослідженню проблемних питань, пов'язаних зі зменшенням кворуму загальних зборів АТ та зборів учасників ТОВ, відтак метою дослідження є аналіз переваг та недоліків зменшенням кворуму у вищенаведених господарських товариствах.

Загальні збори акціонерів є найвищим органом управління в акціонерному товаристві, і тому існує низка питань, яка віднесена до їх виключної компетенції. Можливість впливати на діяльність АТ реалізується через участь у голосуванні на загальних зборах акціонерів. Встановлений кворум загальних зборів дозволяє великим акціонерам ухвалювати рішення на свою користь [1].

Раніше законодавством України була встановлена вимога щодо визнання правомочності загальних зборів акціонерного товариства (кворуму) лише за умови, коли у зборах беруть участь акціонери, що володіють в сукупності не менш як 60% акцій, що голосують. Це давало можливість власникам, які сукупно володіють від 40% до 50% акцій, навмисно блокувати проведення загальних зборів, що призводило до свідомого затягування ухваленні важливих рішень акціонерами, а також спричиняло зловживання та порушення корпоративних прав та інтересів акціонерів.

Для державних акціонерних товариств питання кворуму загальних зборів має власний вимір актуальності. У разі неможливості самостійного проведення загальних зборів державою як формально контролюючим акціонером має місце і неможливість реалізації нею важливих соціально-економічних завдань, з метою вирішення яких держава і бере участь у товаристві.

Коли порушуються інтереси держави як мажоритарного акціонера в низці акціонерних товариств, це спричиняє фінансові втрати для держбюджету. Наприклад, держава володіє 50%+1 акцій ПАТ «Укрнафта», проте регулярно відчуває проблеми з проведенням зборів акціонерів цієї компанії. Зокрема, структури групи «Приват» Ігоря Коломойського, які контролюють 42% компанії, найчастіше ігнорували зібрання [2].

Слід зауважити, що українське законодавство порівняно з міжнародним мало високу планку кворуму. У РФ, наприклад, загальні збори є правомочними, якщо на них присутні власники понад 50% акцій. Якщо ж кворуму немає, проводять повторні збори, при цьому планка кворуму може бути знижена до 30%. У Франції для проведення зборів досить присутності акціонерів, які володіють 25% голосуючих акцій. У законодавстві Чехії планка кворуму АТ встановлена на рівні простої більшості, тобто 50%+1 акція, однак передбачена й норма, коли АТ самостійно закріплює в статуті необхідну кількість голосуючих акцій. У Німеччині, Польщі й Болгарії питання кворуму має визначатися в статутних документах АТ [3].

Питання кворуму для проведення загальних зборів АТ завжди викликає багато суперечок – у парламенті було зареєстровано більше десяти законопроектів про зміщення в той чи інший бік кворуму загальних зборів.

В Україні вже мали місце законодавчі ініціативи, спрямовані на вирішення проблеми кворуму загальних зборів державного акціонерного товариства саме у такому напрямі. Так, у травні 2005 р. у Верховній Раді України був зареєстрований проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про господарські товариства» № 7534 (щодо особливостей управління акціонерними товариствами нафтогазового комплексу, що мають у статутному фонді частку держави понад 50%). Проект, зокрема, встановлював, що загальні збори акціонерного товариства нафтогазового комплексу, яке має у

статутному фонді частку держави 50% і більше, визнаються правомочними, якщо у них беруть участь акціонери, що мають відповідно до статуту товариства понад 50% голосів. Розглянувши проект, Головне науково-експертне управління наголосило на тому, що питання управління акціонерними товариствами, зокрема кворуму загальних зборів, не можуть вирішуватись по-різному залежно від того, в якій сфері здійснює господарську діяльність це товариство. Підхід, за яким для акціонерних товариств одного сектора економіки кворум загальних зборів законом встановлюється один, а для товариств, які здійснюють діяльність у інших сферах, – інший, не відповідає ст. 13 Конституції України, за якою усі суб'єкти права власності рівні перед законом. Крім цього, залишається неясним, як визначати кворум загальних зборів акціонерного товариства, яке, поряд із діяльністю у нафтогазовому секторі економіки, здійснює діяльність і в інших секторах [4].

Безумовно, низький кворум для зборів акціонерів є перевагою у тих країнах, законодавство і судова система яких максимально ефективно захищає міноритарних акціонерів і не залишає лазівку для діяльності рейдерів. В Україні, на жаль, ще далеко до повної відсутності рейдерства і максимального захисту прав власників. Не слід забувати, що для України властиві сконцентрована акціонерна власність, тобто наявність (для більшості підприємств) акціонера, якому належить контрольний пакет, і низький рівень корпоративної культури [3]. Як зазначає О. Р. Кібенко, «на даному етапі розвитку слід досить обережно ставитися до зниження вимог щодо кворуму загальних зборів» [5, с. 306].

Враховуючи наведене, зниження кворуму до 50%+1 акція може призвести до:

- 1) нівелювання і зневаги прав міноритаріїв та ухвалення рішень лише на користь держателів великих пакетів акцій;
- 2) необхідності перебудови налагоджених систем корпоративного управління і перерозподілу пакетів акцій для збереження існуючого балансу інтересів власників;
- 3) загрози хвилі рейдерських атак і виникнення великої кількості корпоративних конфліктів [3].

Слід зазначити, що зміни, які були внесені законодавцем до ст. 41 Закону України «Про акціонерні товариства», мають на меті вирішити проблему порушення корпоративних прав та інтересів держателів великих пакетів акцій, перш за все, прав держави в акціонерних товариствах з мажоритарною часткою держави, а чи будуть мати місце негативні наслідки у зв'язку з прийняттям таких новел покаже практика.

Стосовно товариства з обмеженою відповідальністю, то відповідно до ст. 58 Закону України «Про господарські товариства» вищим органом товариства є загальні збори учасників.

Законодавець у ст. 60 згаданого Закону встановив, що загальні збори учасників вважаються повноважними, якщо на них присутні учасники (представники учасників), що володіють у сукупності більш як 50% голосів.

Іншими словами, засновник товариства, який буде володіти 50% + 1 голосом, зможе самостійно скликати і проводити збори, а також вирішувати більшість питань господарської діяльності одноосібно. Відповідно, власник 49% голосів не матиме можливостей впливати своєю неявкою на збори і блокувати прийняття рішень.

Крім того, ч. 2 ст. 60 Закону передбачає, що установчими документами товариств, у статутному капіталі яких відсутня державна частка, може бути встановлений інший відсоток голосів учасників (представників учасників), за умови присутності яких загальні збори учасників вважаються повноважними.

Отже, законодавець дозволив ТОВ, у статутному капіталі яких відсутня державна частка, самостійно в установчих документах вирішити питання кворуму загальних зборів учасників.

У свою чергу, статuti всіх ТОВ відповідно до п. 2 розд. 2 Закону України «Про внесення змін до статті 60 Закону України «Про господарські товариства» до приведення їх у відповідність із цим Законом застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

На перший погляд, ситуація щодо обов'язковості внесення змін до статутів стосовно зменшення кворуму зборів учасників до більш як 50% є аналогічною тій, що склалася з АТ. Однак необхідно зауважити, що такий обов'язок торкнувся не всіх ТОВ, а лише тих, у статутному капіталі яких є державна частка.

Таким чином, до статутів ТОВ (за відсутності у статутному капіталі державної частки), які містять положення про кворум у 60% голосів учасників (представників учасників), за умови присутності яких загальні збори учасників вважаються повноважними, не потрібно в обов'язковому порядку вносити зміни щодо зменшення кворуму до більш як 50%. Крім того, для майбутніх створюваних ТОВ (у яких немає державної частки) є можливість зазначити у їх статуті показник кворуму загальних зборів взагалі інший, ніж більш як 50% [6].

Поки ще невідомо як буде працювати закон на практиці. Однак у будь-якому разі при внесенні змін до своїх установчих документів ТОВ слід з обережністю підходити до визначення кількості голосів для кворуму. Адже зміна звичних 60% може істотно вплинути на систему управління товариством.

Не слід забувати, що є багато противників зниження кворуму для проведення зборів в Україні, пояснюючи це суттєвою небезпекою «корпоративній безпеці» товариства. Зловживаючи своїми

корпоративними правами, учасник ТОВ фактично блокує діяльність товариства. Причини блокування можуть бути різними: хвороба, небажання брати участь у діяльності товариства, байдужість, неотримання повідомлення про проведення загальних зборів, навмисне неодноразове ігнорування загальних зборів або голосування проти рішень з питань порядку денного. Якщо блокування діяльності товариства здійснюється учасником навмисно і цим порушуються права інших учасників, а товариству завдається шкода, має місце зловживання корпоративним правом [7].

Отже, слід сподіватися, що зменшення кворуму загальних зборів АТ та учасників ТОВ має не тільки вирішити проблеми, пов'язані з захистом інтересів акціонерів, учасників господарських товариств, а також наблизити законодавство України до міжнародних стандартів, що позитивно вплине на інвестиційний клімат України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коваленко Л. О. Удосконалення системи корпоративного управління у світлі нового законодавства / Л. О. Коваленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/Aktualni-problemy-ekonomiky/Akt-prob-ekonomiky-2010-1/115-122.pdf>.
2. Яценюк доручив зібрати акціонерів «Укрнафти» для зміни менеджменту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news>.
3. Загальні збори АТ: а як же кворум? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news>.
4. Про внесення змін до Закону України «Про господарські товариства»: Проект Закону України від 20 травня 2005 р. № 7534 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua...f3511=24571>.
5. Кібенко О. Р. Європейське корпоративне право на етапі фундаментальної реформи: перспективи використання європейського законодавчого досвіду у правовому полі України / О. Р. Кібенко. – Х.: Страйд, 2005. – 432 с.
6. Кворум загальних зборів у АТ та ТОВ «по-новому» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show>.
7. Зловживання корпоративним правом шкодить здоров'ю товариства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://felix.kh.ua/publikaczii>.

Chernenko O. A. Problems of quorum legislative determination in business associations

Consider amendments to the Law of Ukraine «On Joint Stock Companies» and «On Business Associations» to reduce the quorum of the general meeting of joint stock companies and meeting of participants of a limited liability company.

Keywords: joint stock companies, limited liability company, the general meeting, a quorum.

Черненко Е. А. Проблемы законодательного определения кворума общин собраний хозяйственных обществ

Рассматриваются изменения, внесенные в законы Украины «Об акционерных обществах» и «О хозяйственных обществах» относительно уменьшения кворума общего собрания акционерных обществ и собраний участников общества с ограниченной ответственностью.

Ключевые слова: акционерное общество, общество с ограниченной ответственностью, общее собрание, кворум.